

హయలక్ష్మణసారము.

ఇది అపరవశ్చక్రీనివాసా
చార్యులయ్యవారలుగార్చిత
దెబ్బదిసంవత్సరముల
క్రిందట
చరింపఁబడినది

Publisher Sreeparavastu Sreenivasa
Jagannadhaswami Ayyavaralugaru,

Printed by D. Guranna, at the Arsha Press,
Vizagapatam.
1893,

ప్రకరణసూచిక-

అవయవసంజ్ఞలు-	౦
దశాక్షరవిభాగప్రకరణము-	౫
శారీరప్రకరణము-	౭
బ్రాహ్మణాదిజాతిప్రకరణము-	౮
వర్ణప్రకరణము-	౧౦
ఆవర్తప్రకరణము-	౧౭
సర్వప్రకరణము-	౨౪
భాయాప్రకరణము-	౨౭
గంధప్రకరణము-	౨౮
స్వరప్రకరణము-	౩౦
గతిప్రకరణము-	౩౪
పుండ్రప్రకరణము-	౩౫
పుష్పప్రకరణము-	౩౯
వయఃపరిమాణప్రకరణము-	౪౦
మహద్దోషప్రకరణము-	౪౩

అశ్వశాసము

అశ్వశాసములు -

జిహ్వ గ నాలుక -

తాలువు గ నాలుకమీదిదవువ (అంగిరి) -

సూనము గ నాలుక క్రింది దవుడ -

దంతములు రం -

వ్యంజనదంతములు ౨౨ వఁచుకొరకే చేసెడిదంతములు

క్రిందివిని మీదివి -

దంష్ట్రాంకురములు ర కోరలు క్రిందివిని మీదివిని,

హనుజములు ౨౪ నమలెడిపఁడ్లు -

ఓష్ణములు ౨ క్రిందిమీది పెదవులు -

స్పృశ్యములు ౨ నెలవులు -

చురుకము గ గడ్డము -

ప్రపానము గ మీదిపెదవికి మీదిభాగము -

ప్రోథము గ ప్రపానమునకు మీదిభాగము -

నాసాపుటములు ౨ ప్రోథమునకు వలపలి చాపలి భాగ

ములు (ముక్కురంధ్రములు)

ఘోణ గ ప్రోథనేత్రములకుమధ్యభాగము - (ముక్కు)

వర్తులు ౨ ఘోణకు చాపలి వలపలి భాగములు -

క్షీరికలు ౨ వర్తులకు మీదిభాగములు -

గండములు ౨ నాసాహనువుల మధ్యభాగములు (చెక్కిళ్లు)

అప్రపాతములు ౨ ఘోణాగండముల మధ్యభాగములు -

(కను దిపవ గుంటలు)

నేత్రములు ౨ కన్నులు-

శుక్లమండలములు ౨ కన్నుల తెల్లగుడ్డులు-

కృష్ణమండలములు ౨, తెల్లగుడ్డులనడిమి నల్లగుడ్డులు-

కనీసికలు ౨ కృష్ణమండల సంక్లకరిగిన నల్లగుడ్డులన

డిమి పిల్లగుడ్డులు- (పాపలు)

అపాంగములు ౨ కనీసికల నెలుపరిభా, ములు-

నేత్రబొటములు ౨ కనీసికలలోవరిభాగములు (కొలుసులు)

భ్రూవులు ౨ కనుబొమ్మలు-

ఫాలము ౧ భ్రూస్తువములమధ్యభాగము-

స్తువము ౧ ఫాలమునకు మీదిభాగము-

శిరస్సు ౧ తల-

కర్ణములు ౨ చెవులు-

విశువులు ౨ చెవుల వెనుకభాగములు

కటములు ౨ కణశంఖములమధ్యభాగములు (కణతలు)-

శంఖములు ౨ కటనేత్రాంతములమధ్యభాగములు-

ఘోటములు ౨ కటశంఖములమీదిభాగములు-

హనువులు ౨ గండసమీపబాహ్యభాగములు- (క్రిందిగెజె

రెండువైపులు)

నిగారము ౧ కంఠహనువులమధ్యభాగము-

గరము ౧ నిగారవక్షస్థులమధ్యభాగము-

క్రోడము ౧ కంఠమూలమందలిబాహుమధ్యభాగము-

బాహువులు ౨ భుజములు-

కానువులు ౨ బాహువులక్రిందిభాగములు (మోకాళ్లు)

కేణములు ౨ కానువులకుమీదనుండెడికాయలు-

బాహుత్రికములు ౨ బాహువులక్రిందినవిభాగములు-

మందరములు ౨ బాహువులముందటి గుంపులు-

జంఘలు ౨ బాహువులక్రిందిభాగములు-

కళలు ౨ జంఘలవెలుపలిభాగములు-

మూర్కకములు ౨ జంఘలక్రిందిభాగములు-

పరిహస్తములు ౨ మూర్కములక్రిందిభాగములు-

శిగాములు ౨ మూర్కమధ్యములయందున్నకాయలు-

కుప్పికలు ౨ మూర్కములక్రిందిభాగములు-

ఖురములు ౨ కుప్పికలక్రిందిభాగములు (దెక్కలు)-

నఖిఖిలు ౨ ఖురాగ్రిభాగములు-

మంత్రాక్షులు ౨ దెక్కలమధ్యభాగములు-

పాష్టాలు ౨ మడమలు-

కక్షములు ౨ కరమూలముల వెనుకటిభాగములు-

కోడపీఠము ౧ బాహుమధ్యభాగముందలి ఉబ్బిరి-

హృదయము ౧ కోడపీఠోదరమధ్యభాగము-

ఉదరము ౧ నాభిహృదయములమధ్యభాగము-

నాభి ౧ బొడ్డు-

కోవ్వములు ౨ ఉదరపార్శ్వభాగములు-

కోమలి ౧ నూగొంతు-

పార్శ్వములు ౨ కక్షములవెనుకభాగములు-

కుక్షిస్ఫురణములు ౨ పార్శ్వములవెనుకభాగములు-

రంధ్రములు ౨ కుక్షిస్ఫురణములకు సమముగా వెనుకను

న్నకుక్షిమూలపరిధేకములు-

ఉపరంధ్రములు ౨ రంధ్రములక్రిందిభాగములు-

మస్థలు ౨ కంకపార్శ్వములవిభాగములు-

గ్రీవం శిరోభజములమధ్యభాగము-

స్కంధములు ౨ గ్రీవమణిపరిభాగములు-

శిశిరం శేషరస్థానము-

శేకాంతములు ౨ శిరస్సునకును చెవులకును వెనుక
దేశములు-

వహములు ౨ శేకాంతసమీపభాగములు-

కాకసములు ౨ వహసమీపభాగములు- (జత్రుదేశములు
కకుదము ౧ కాకసములమీది ప్రదేశము-

అంశము ౧ కకుదోపరిభాగము-

ఆసనము ౧ కకుదమునకు వెనుకటిభాగము - అనఁగా మన
మృగముమీదుండు స్థలము-

పృష్ఠము ౧ ఆసనమునకు వెనుకటిభాగము-

త్రికము ౧ పృష్ఠమునకు వెనుకటిభాగము (వెనుపూస)

జఘనము ౧ త్రికమునకు వెనుకటిభాగము-

పుచ్ఛము ౧ తొక-

గుదము ౧ పుచ్ఛముక్రిందిభాగము-

భాసలములు ౨ ముష్కగుదమధ్యభాగము యొక్క గూ
పాశ్వరభాగములు-

రోహిణీసంధులు ౨ భాసలములక్రిందిభాగములు-

స్థిక్కులు ౨ గుదపాశ్వరమందలి మెరకభాగములు-

వంశములు ౨ అక్కడిలోతుభాగములు-

ముష్కములు ౨ అండములు-

మేఘానము ౧ మేధ్రము-

తొరువులు ౨ తొడలు-

కూరలు ౨ తొడలక్రిందిభాగములు-

వక్రసంధులు   అ   స్థూలలక్రిందిభాగములు.
 జంఘలు   అ   వక్రసంధులక్రిందిభాగములు.
 మండరములు   అ   వక్రసంధులకును జంఘలకును మధ్యభాగములు.
 కళలు   అ   జంఘలవెలుపలిభాగములు.
 కూచములు   అ   జంఘలక్రిందిభాగములు.
 కణములు   అ   కూర్చునులమధ్యమునందున్న కాంతులు.
 కుష్ఠికలు   అ   కూర్చములక్రిందిభాగములు.
 ఖురములు   అ   కుష్ఠికలక్రిందిభాగములు అనగా డెక్కలు.
 నఖిళలు   అ   ఖురాగ్రభాగములు.
 మందూకులు   అ   డెక్కల మధ్యభాగములు.
 పార్శ్వములు   అ   మడమలు.

దశాక్షేత్రవిభాగప్రకరణము.

దశాక్షేత్రవిభాగమనగా దశావిభాగమును షేత్రవిభాగమును.

౧ దశావిభాగము — అశ్వములకు పరీమాయుః ప్రమాణమైన రిసంవత్సరములలో పదియవభాగమైన రిసంవత్సరముల రిసెలల ౧౨దినములు ఒక్కదశ- ఇత్తి దశలుపడి.

౨ షేత్రవిభాగము — షేత్రములననగా శరీరభాగములు. అవియును దశలవలె దశసంఖ్యకలవి. అవి యెన్నియెన్నను = ౧ దశాక్షేత్రముగా ఒక్కముడుదిగాఁగలది ప్రథమషేత్రము. ౨ ప్రసానము మొదలుగా ఛాతి

ము తుదగాఁగలది రెండవక్షేత్రము. ౩ మన్యోగశస్కం
 థంబులు మూడవక్షేత్రము. ౪ కనుది కాకస జత్ర వక్షో
 భాగంబులు నాలవక్షేత్రము. ౫ బాహుక్రోడంబులయిదవ
 క్షేత్రము. ౬ హృదయ కక్షా పార్శ్వంబు లాఱవక్షేత్ర
 ము. ౭ పృష్ఠ దరనాభిప్రదేశంబులు ఏడవక్షేత్రము.
 ౮ కుక్షిరంధ్రోపరంధ్రగుహ్యాస్థానంబు లెనివిదవక్షేత్ర
 ము. ౯ ధోరుబీజరోపిణీ స్థూలలు తొమ్మిదవక్షేత్రము.
 ౧౦ ఖురాంతజలహృత్పంచము పదియవక్షేత్రము.

ఈ చెప్పిన క్రమము అశ్వములకు బడబలకుఁగో
 డిగలకు ఈ చెప్పినదానికి వ్యతక్రమముగా అనఁగా ద
 శమక్షేత్రంబాదిగా ఆదిక్షేత్రము దశమంబుగా క్షేత్ర
 విభాగమును నిర్ణయింపవలయును.

శారీర ప్రకరణము.

శ్వాశ్వములు (గుఱ్ఱములును గోడిగలును.)

- ౧ చతురశ్రమైన శోభగలముఖముగలిగిన యశ్వము.
- ౨ వైడ్మూర్ఖమువలె నయినను, సువర్ణమువలె నయినను, స్ఫటికమువలె నయినను, సద్గమ్యమువలె నయినను, మల్లెపువ్వువలె నైనను, మకరందమువలె నయినను, పెండినేత్రములవలె నయినను, లూపిటనేత్రములవలె నయినను, గజ నేత్రములవలె నయిననుండి, దీర్ఘములును విశాలములును ప్రసన్నములునయిన నేత్రములుగలది.
- ౩ మహారాక్షము = నైమలికస్థులవంటి కన్నులుగలది.

- ౪ క్రియాకము = క్రాంతపక్షి కన్నులవంటి కన్నులుగలది.
- ౫ కపాలాక్షము = గువ్వకన్నులవంటికన్నులుగలది.
- ౬ కోకాక్షము = చక్రవాకపక్షి కన్నులవంటికన్నులుగలది.
- ౭ మల్లికాక్షము = తెల్లని కన్నులుగలది.
- ౮ ఇంద్రాయుధము = నల్లని కన్నులుగలది.
- ౯ విస్తీర్ణములును గంభీరములునైన నాసావుటరంధ్రములుగలది.
- ౧౦ సమానదంతపంక్తులు గలది.
- ౧౧ సమానోష్ణపుటద్వయము గలది.
- ౧౨ వర్తులములును దృఢములునయిన డెక్కలుగలది.
- ౧౩ ఇంచుక ఉన్నతములయిన లలాటమును కకుటమును శిరస్సును గలది.
- ౧౪ ఇంచుక నమ్రములైన స్కంధమును ఘోణయును కుష్మికలును పృష్ఠమును గలది.
- ౧౫ వక్రములును సుందరములునయిన వక్రశక్కులునూ పార్శ్వములును గలది.
- ౧౬ కుటుచలయిన మేధ్రమును ఆసనమును మోచాములును కుష్మికములును గలది.
- ౧౭ వర్తులములయిన జంఘలును విడుపులును బాహువులును బానువులును కలది.
- ౧౮ విశాలములయిన వక్షస్థలమును జఘనమును కలది.
- ౧౯ కుటుచలయిన బాహువులును జంఘలును మొగమును ఫాలమును గలది.
- ౨౦ పూర్ణములయిన కుష్మిన్శూరములును ఉదరమును

కలది.

౨౦ పాడవయి తఱుగయిన కేళరములును, కాగుళుల

సగ్యంతము పొడవుగల వాలమును గలది.

౨౧ కుఱుచయిన గండములును కణములును గడ్డ
మును అండములును కలది.

౨౨ చంచలములైన జిహ్వయును కణములును నేత్ర
ములును పాదములును వుచ్చనును కలది.

౨౩ సున్ననివైన నెలపులును ఓవ్వములును జిహ్వయును
చర్మమును కలది.

౨౪ సన్నములైన బాహువులు కలది.

౨౫ దశమయిన అధరోష్ఠము కలది.

౨౬ తళతళనిమెఱుగేడి నేత్రములు గలది.

అపిభాశ్వములు.

౧ రోదనాక్షము = ఎప్పుడును కన్నీళ్లు వడులుచుండు
నది.

౨ పింగభాక్షము = సచ్చనయిన కెండుకళ్లును గలది.

౩ ఏకపింగళిక్షేత్రము = ఏకపింగళివైన బడబడపుట్ట
నది.

౪ సత్త్వహీనము.

౫ దీఘములైన వాలమును, బాహువులును జంఘలును
స్కంధమును ఆసనమును కణమును మెడయును
కలది.

౬ గోడిగలను గొలిసది.

ఈ భుజబలు (మంచిగోడికలు).

౧ వెడల్పుగలవెన్నును, కుఱుచయి వుండువులును, పొ
డవైన మెడయును, నిడుదయినవాతమును, క

అది- ఇది అధిపతికి శుభమును జేయును.

౨ పలుచనయి కుటుచయియిన హంకటికలది- దీనికి జవసత్త్వములు అధికముగా కలిగియుండును- శుభమును జేయును.

౩ పొడవైన ముఖమును నిడుదలయి వెడల్పుకలయి న సేత్రములును వక్షస్థలములును మెడయును వెన్నును కలిగినది- ఇది అధిపతికి శుభమును జేయును.

౪ గుట్టములను బోలినది- అధిపతికి శుభమును జేయును- గుట్టములను బోలినగోడిగలకు విషమపాడిత్వము మొదలయిన దోషములను ఆలోచింపనక్కరలేదు-

బ్రాహ్మణాది జాతి ప్రకరణము.

మంచీర్షనియును సుగంధమును సుశీలత్వమును సౌందర్యమును గలిగిన తెల్లని గుట్టము బ్రహ్మజాతి.

గంభీరత్వనియును అతిశయ్యమును శోభ్యమును లాఘవమును జవసత్త్వములును కలిగిన యెఱ్ఱని గుట్టము క్షత్త్రజాతి.

అభిమానేశూన్యత్వమును మృదుత్వమును చాంచల్యమును కలిగిన పచ్చనిగుట్టము వైశ్యజాతి.

క్రోధమును చాంచల్యమును కలిగిన నల్లనిగుట్టము శూద్రజాతి.

వణ ప్రకరణము.

సాధారణవణములు, అనువణములు, చిత్రవణములు, అని వణములు మూడు ప్రకారములు కలవి.

అందు సాధారణవణములు.

- ౧ కర్కము=అచ్చపు నలుపుది- ఇది తెనుంగున కర్కియనబడును. దీనికి అధిదేవత శ్రీకృష్ణులు.
- ౨ హేమము=అచ్చపు నలుపుది- దీనిని తెనుంగున గొంగడందురు- దీనికి అధిదేవత సూర్యుడు.
- ౩ ఘౌరితము=అచ్చపు పచ్చనిది- దీనిని తెనుంగున హరియనందురు- దీనికి అధిదేవత ఇంద్రుడు.
- ౪ శోణము=అచ్చపు ఎఱ్ఱనిది- దీనిని తెనుంగున బింటియని యందురు- దీనికి అధిదేవత అగ్ని.

అనువణములు.

- ౧ గంగాజలవణి = గంగాజలవణమువంటి వణముగలది- దీనిని తెనుంగున గంగుపాణియని యందురు- దీనికి అధిదేవత బ్రహ్మ.
- ౨ మేఘవణి=మేఘవణమువంటి వణముగలది- దీనికి అధిదేవత వరుణుడు.
- ౩ కపిలవణి=ఎరుపును నలుపును గలిసిన వణముగలది- దీనికి అధిదేవత శివుడు.
- ౪ శుకవణి=అకుపచ్చవణముగలది- దీనిని తెనుంగున కుకాంగి యందురు- దీనికిని అధిదేవత శివుడే.
- ౫ నీలోత్పలవణి=నల్ల గలువవణమువంటి వణముగలది- దీనికి అధిదేవత వాయువు.
- ౬ కుముదవణి=తెల్ల గలువవణమువంటి వణముగలది- దీనికి అధిదేవత కుషేరుడు.

- ౭ నీలవర్ణః=నీలమణివర్ణమువంటి వర్ణముగలది. ఇది తెనుంగున నీలినియ్యనఁబడును. దీనికి అధిదేవత అదితి.
- ౮ మధుపుష్పవర్ణః=ఇష్టపుష్పవర్ణమువంటి వర్ణముగలది ఇది తెనుంగున రేవటీనీలదనఁబడును. అధిదేవత చంద్రుఁడు.
- ౯ సితానీలవర్ణః=సితానీలవర్ణములు కలిసిన వర్ణముగలది. తెనుంగున రేవటీనీలదనఁబడును.
- ౧౦ అంజనవర్ణః=తామ్రవర్ణమువంటి వర్ణముగలది. తెనుంగున అంజనకేశుఁడని చెప్పఁబడును.
- ౧౧ రక్తపాటలము = రక్తవర్ణము అధికముగా నును పాటలవర్ణము క్రొద్దిగా నును కలిసిన వర్ణము కలది.
- ౧౨ సింధువారకము = వావిలిపూవు వర్ణమువంటి వర్ణము కలది.

చిత్రవర్ణములు.

ఈచిత్రవర్ణములు కల అశ్వములన్నియును హలాహసంజ్ఞ కలవి.

అందు శుభములు.

- ౧ పక్షవకల్యాణము=శరీరమందంతట అన్యవర్ణమును తెల్లని పాదచతుష్టయమును మొగమును గలది. ఇది అధిపతికి జయమును కలుగఁజేయును.
- ౨ అష్టమంగళము=శరీరమందంతట అన్యవర్ణమును తెల్లని పాదచతుష్టయమును శిరస్సును వారిమును ముఖమును వక్షస్థలమును కలది. ఇది అధిపతిని రారాజును చేయును.

- ౩ శ్యామకణము = శరీరమందంతట తెల్లనివర్ణము కలదై నల్లని చెవులుకలది- అధిపతికి శుభమును జేయును.
- ౪ చతుర్భద్రము = శరీరమందంతట అన్యవర్ణమును తెల్లనిపాదచతుష్టయమును గలది- ఇది అధిపతికి సార్వభౌమత్వమును జేయును.
- ౫ నివావైజయికము = ఎఱ్ఱని పూర్వాధా శరీరభాగమును తెల్లనిపశ్చిమాధాశరీరభాగమునుకలది- ఇది అధిపతికి పాపనాశమునుజేయును.
- ౬ నిశావైజయికము = తెల్లని పూర్వాధా శరీరభాగమును ఎఱ్ఱని పశ్చిమాధాశరీరభాగమును కలది- ఇదియును అధిపతికి పాపనాశమును జేయును.
- ౭ రక్తాగ్రకణిక = ఎఱ్ఱని కొనచెవులు గలది- ఇది దీక్షాయువవును-
- ౮ శ్వేతబాహువు = తెల్లని బాహువులు కలది- ఇది రాజావర్ణము- అధిపతికి శుభమును జేయును.
- ౯ త్రిభద్రము = తెల్లని ముఖమును పూర్వాంక్షులును గలది- ఇది అధిపతికి యుద్ధజయమును చేయును.
- ౧౦ శ్వేతఖురి = తెల్లని గొరిజలుకలది- అధిపతికి లక్ష్మీనివాసమునుగా జేయును.
- ౧౧ మారిరడక్షిణపాది = పచ్చని వలపలి కాళ్లు కలది- ఇది అధిపతికి శుభమును చేయును.
- ౧౨ డోధ్యానేకరేఖస్రోధి = మూతని అనేకములయిన డోధ్యారేఖలు కలది- ఇది దీక్షాయువవును- అధిపతికి సర్వదేశములయందును శుభమును చేయును.

- ౧౩ త్రిరేఖప్రోథి=మూతిని మూడురేఖలుగలది. ఇది దీ
 ఘాయువపును. అధిపతికి శుభమును చేయును.
- ౧౪ దీర్ఘైకరేఖావిశిష్ట త్రిరేఖప్రోథి=మూతిని ఎడ
 తెగకుండ మూడురేఖలుగలదై పొడవైన యొక
 రేఖగలది. అధిపతికి దీర్ఘాయువును శుభమును చే
 యును.
- ౧౫ శ్రీకారరేఖాప్రోథి=మూతిని శ్రీకారమువంటి రేఖ
 గలది. అధిపతికి శుభమును దీర్ఘాయువును చే
 యును.
- ౧౬ దక్షిణకణాగ్రస్వీతి=వలపలి చెవితుదను బొల్లిక
 లది.
- ౧౭ వామకణాగ్రస్వీతి=ఎడమచెవితుదను బొల్లికల
 ది. అధిపతికి పుత్రలాభమునున్న పాపస్థానమును
 న్ను చేయును.
- ౧౮ కానుస్వీతి=మోకాలిచుండు బొల్లికలది. అధి
 పతికి శుభమును చేయును.
- ౧౯ అండస్వీతి = అండములచుండు బొల్లికలది. అధి
 పతికి భార్యలాభమునును పుత్రలాభమునును సం
 పదనును చేయును.
- ౨౦ మేధస్వీతి = మేధమందు బొల్లిగలది. అధిపతికి
 భార్యలాభమునును పుత్రలాభమునును సంపదను
 ను చేయును.
- ౨౧ కంఠస్వీతి = కంఠమందు బొల్లిగలది. అధిపతికి
 భూచుండలాధిపత్యమునును ఇంద్రభోగమునును గ
 లుగఁచేయును.
- ౨౨ కక్షస్వీతి=కక్షమందు బొల్లిగలది.

- ౨౩ నాభీశ్విత్రి = బొడ్డు యందు బొల్లిగలది.
- ౨౪ వక్షశ్విత్రి = వక్షమందు బొల్లిగలది-
ఇవి (౨౨-౨౩-౨౪) అధిపతికి భూమండలాధి-
త్యమునును లక్ష్మీనివాసమునును చేయును.
- ౨౫ స్తువశ్విత్రి = లలాటాపరి భాగమందు బొల్లిగలది
అధిపతికి రాజ్యలాభమును చేయును.
- ౨౬ కణఃకూలశ్విత్రి = చేవిమొదట బొల్లిగలది. ఆ
పతికి భార్యలాభమునును పుత్రలాభమునును
చేయును.
- ౨౭ లలాటశ్విత్రి = ముఖమందు బొల్లిగలది- అధిపతి
ధనలాభమును చేయును.
- ౨౮ కేశాంతశ్విత్రి = కేశాంతమందు బొల్లిగలది. ఆ
పతికి రాజ్యలాభమును చేయును.
- ౨౯ పశ్చిమాంశ్శ్విత్రి = వెనక కాళ్ళమందు బొల్లి
గలది- అధిపతికి లక్ష్మీని కలుగఁజేయును.
అసభములు.
- ౧ మూర్ధాలవర్ణి = శరీరమందంతట పిల్లి వర్ణమును
వర్ణముగలది- అధిపతికి సంపన్నాశమును చేయ-
ను.
- ౨ సారంగవర్ణి = శరీరమందంతటను ఇట్టి వర్ణము
వంటి వర్ణముగలది- ఇదియును అధిపతికి స-
న్నాశమును చేయును.
- ౩ వామహనురేఖి = వామహనువునందు రేఖగలది-
అధిపతికి కలహమునును శత్రువృద్ధిని చేయును
- ౪ వాలవామహాగరేఖి = వాలముయొక్క వామభాగ-
మందు రేఖగలది- అధిపతికి కలహమునును శత్రువ

నిని చేయును.

౫ హరితాగ్రకణ్ణి = పచ్చని కొనచెవులుగలది.

౬ నీలాగ్రకణ్ణి = నల్లని కొనచెవులుగలది.

ఇవి (౫ - ౬) అల్పయుపులగును.

౭ శ్వేతోదతి = నల్లని శరీరమును తెల్లని ఉదరమును కలది. అధిపతికి కులక్షయమును చేయును.

౮ కరదాశి = నల్లని నోరుగలది. అధిపతికి అశుభమును చేయును.

౯ శ్వేతదక్షిణపాద = తెల్లని వలపలి కాళ్లుగలది. అధిపతికి అశుభమును చేయును.

౧౦ హృదయోద్వేగ్రి = హృదయమందు బొల్లిగలది. అధిపతికి యుద్ధపజయమును చేయును.

౧౧ గండోద్వేగ్రి = గండములయందు బొల్లిగలది. అధిపతికి యుద్ధమందు అపజయమును చేయును.

౧౨ ఉదరోద్వేగ్రి = కడుపునబొల్లిగలది. అధిపతికి యుద్ధములు సంఘటింపజేయును.

౧౩ కరుదశ్వేగ్రి = మూపురమందు బొల్లిగలది.

౧౪ ఆసనశ్వేగ్రి = వెన్నునబొల్లిగలది.

౧౫ త్రికశ్వేగ్రి = వెన్నుచూసయందు బొల్లిగలది.

౧౬ గుదశ్వేగ్రి = గుదమందుబొల్లిగలది.

౧౭ వక్రస్థశ్వేగ్రి = కొంకులయందు బొల్లిగలది.

౧౮ ప్రోథశ్వేగ్రి = మూతినిబొల్లిగలది.

౧౯ కాకస్థశ్వేగ్రి = జత్రుదేశములయందు బొల్లిగలది.

ఇవి (౧౩ - ౧౯) అధిపతికి అశుభమును చేయును.

ఆవర్తప్రకరణము.

ఆవర్తములు (సుడులు) ఎనిమిది విధములగు నా-
రములు గలిగి యెనిమిది నామముల చేత వ్యవహరింప
బడును.

౧ శక్తి = ముత్యపు చిప్పవంటి యాకారము కలది. ఆ
గుళద్వయ పరిమితము.

౨ ఆవర్తము = నీటి సుడివంటిది. అంగుళత్రి భాగపరి-
తము.

౩ ఘంఠాతము = తేజఃపుంజమువంటిది. అష్టాంగుళప-
రిమితము.

౪ పాదుక = పావవంటిది. చతురంగుళపరిమితము.

౫ అథ = పాదుక = నడిమికివిరిగిన పావలోనగము వంటిది.
హీనపాదాంగుళపరిమితము.

౬ అవలీధము = దూడ నాకుడువంటిది. అంగుళత్రయ
పరిమితము.

౭ శతపది = జెట్టివంటిది. షతురంగుళ పరిమితము.

౮ ముకుళము = మల్లెమొగ్గవంటిది. అంగుళచతురా-
గ పరిమితము.

ఈ యెనిమిదియు నీచెప్పిన పరిమాణముల కల్పాధికముల
కాకుండెనా, ఇంకకజెప్పుటకు ఫలములనిచ్చును. లేక
న్న ఫలప్రదములు కావు.

ఆవర్తములు సామాన్యముగా త్రయేవింశతు-
త్తరశత (౧౨౩) సంఖ్యములు. ఇవి శిథిలములనియునా
అశిథిలములనియును రెండు తెఱంగులు. అందు శుభా-
తములు నలువది యేడును (౪౭) ద్రువములనియు న
గంతుకములనియు రెండు విధములు.

అందు ధ్రువములు పది-

- ౧ ధ్రువములు వక్షస్థలమానందు-
- ౨ " శిరస్సునందు,
- ౩ " రంధ్రములందు-
- ౪ " ఉపరంధ్రములందు-
- ౫ " లూటమందు-
- ౬ " ప్రపానమందు-

ఫలము.

ఈ పది ధ్రువములు నశ్వముల కన్నిటికి నుండవలసినవి. ఇవి కలిగియుండు నశ్వము దీర్ఘాయువై యుండును. అధిపతికి మంగళప్రదము. వీనిలో నొకటి తక్కువయిన నల్పాయువు నధిపతికి నమంగళకరమునగును.

ఆగంతకములు ముప్పది యేడు-

- ౧ రోచమానము = గళమునకు ఆఱు అంగుళములు క్రిందుగా నుండును. భూమండలాధిపత్యమును కలుగఁజేయును.
- ౨ శ్రీవృక్షకము = రోచమానము, తనదిగువను వక్షమందు నాలుగు సుకులు కలిగియుండెనా శ్రీవృక్షకమనఁబడుచుండును. దీనికి ఫలములు సంభోషము. సంపద = భోగము. ప్రతాపము. శత్రుజయము.
- ౩ దేవమణి = గళమునకు నాలుగంగుళముల క్రిందునుండును. ఇంద్రదైభవమును కలుగఁజేయును.
- ౪ మేఖల = ధ్రువములలోనివి కాక ఉపరంధ్రములలో కలుగునవి. మణిమయభాషణ సంపత్తినిఁ జేయును.
- ౫ వృషభములు = కణములమందు పుట్టునవి. మణికుండలాది సంపత్తిని కలుగఁజేయును.

- ౨ అశ్రుపాతావర్తి = ఘోషమును గండ్లములకును మధ్యభాగములయందు సుడులుగలది. అధిపతియొక్క చతుర్దశబలనాశమును జేయును.
- ౩ శేత్రకూటావర్తి = కన్నుల మీదిరెప్పలయందు సుడులు గలది. అధిపతికి ఆసి వ్యాధులను జేయును.
- ౪ ప్రళామధ్యావర్తి = కనుబొమల మధ్యభాగములయందు సుడులు గలది. అధిపతికి మిత్రులతో విరోధమును జేయును.
- ౫ కణాగ్రావర్తి = చెవులతుడలయందు సుడులు గలది. అధిపతికి కణానాశమునయిన గంధరోగమునయిన జేయును.
- ౬ విద్వావర్తి = చెవులవెనకభాగములయందు సుడులు గలది. అధిపతికి శోభనాశము జేయును.
- ౭ కటావర్తి = కణశంఖముల మధ్యభాగములయందు సుడులు గలది. అధిపతికి మరణము జేయును.
- ౮ శంఖావర్తి = కటనయ నాంతమధ్యభాగములయందు సుడులు గలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును.
- ౯ ఘోటావర్తి = కటశంఖముల మీదిభాగములయందు సుడులు గలది. అధిపతికి మిత్రనాశమును జేయును.
- ౧౦ హస్తావర్తి = గండఘోట సమీప బాహ్యభాగములయందు సుడులు గలది. అధిపతికి అధిక దారిద్ర్యమును జేయును.
- ౧౧ క్రోడావర్తి = బాహుమధ్యభాగమందు సుడి గలది. అధిపతికి మరణమును జేయును.
- ౧౨ ఘోణావర్తి = ఘోణయందు సుడి గలది. అధిప-

- యశ్చములసన్నితినియుద్ధమండు నశింపజేయును.
- ౧ నేవన్యావర్తి = అపానముక్రింద నున్న పల్లమండు సుడుగులది. అధిపతికి పీఠమజేయును.
- ౨ కుక్ష్యావర్తి = కుక్షులయందు సుడులుగలది. అధిపతికి ఆగ్నిజేయును.
- ౩ పాశ్వావర్తి = కక్షములకు వెనుకను సుడులుగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును.
- ౪ జాన్వావర్తి = మోకాళ్ళమీద సుడులుగలది. ఈగుట్టము శాలయందుండెనేని అధిపతిని రోగచదనను శత్రుబాధను రాజ్యభ్రష్టత్వమును బొందించును. ఎక్కినచో శోకానలదగ్ధుడవాని జేయును.
- ౫ జానుష్ఠావర్తి = ముడుకుల వెనుక సుడులు గలది. అధిపతిని సంతానముతోఁగూడి నశింపజేయును.
- ౬ జానుపాశ్వావర్తి = మోకాళ్ళ పాశ్వాములయందు సుడులుగలది. అధిపతియున్నగు నశింపజేయును.
- ౭ మందరావర్తి = జానువుల వెలపభాగములయందు సుడులుగలది. అధిపతిని సంతానముతోఁగూడి నశింపజేయును.
- ౮ జంభావర్తి = పిక్కయందు సుడులు గలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును.
- ౯ కశావర్తి = పిక్కల క్రిందిభాగములయందు సుడులుగలది. అధిపతి కులక్షయమును జేయును.
- ౧౦ కూర్మావర్తి = కశలక్రిందిభాగములయందు సుడులుగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును.

- ౪ కుష్మికావర్తి = పౌర్ణమలక్ష్మిదిభాగములయందు సుదులుగలది.
- ౫ కర్షావర్తి = కరమూలముల వెనుకభాగములయందు సుదులుగలది. అధిపతికి యుద్ధాపజయమును జేయును.
- ౬ హృదయావర్తి = క్రోడపీఠోదర్శ మధ్యభాగమందు సుడిగలది. అధిపతికి అశుభమును జేయును.
- ౭ ఉదరావర్తి = హృదయనాభిమధ్యభాగమందు సుడిగలది. అధిపతికి ఉదరరోగమును జేయును.
- ౮ నాభికావర్తి = బొడ్డుయందు సుడిగలది. అధిపతికి ఉదరరోగమును జేయును.
- ౯ కుక్షీస్ఫరణావర్తి = ప్రక్కలయందు భ్రువములుకాకఁగఁడేసిసుదులుగలది. అధిపతికి శత్రువులవల్ల ఖోభమును గల్గి జేయును.
- ౧౦ మన్యావర్తి = కంఠపార్శ్వములమీదిభాగములయందు సుదులుగలది. అధిపతికి మరణమును జేయును.
- ౧౧ గ్రీవావర్తి = శిరోభుజముల మధ్యభాగమందు సుడిగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును.
- ౧౨ గళావర్తి = కుమ్మకయందు సుడిగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును.
- ౧౩ స్కంధావర్తి = గ్రీవకు ఉపరిభాగములయందు సుదులుగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును.
- ౧౪ వహ్వావర్తి = కేశాంతి సమీపభాగములయందు సుదులుగలది. అధిపతికి అశుభమును జేయును.
- ౧౫ తాకసావర్తి = జత్రదేశములయందు సుడిగలది. ఆ

ధిపతికి యుద్ధమరణమునుజేయును-

౧ కకుదావతి=మూపురమందు సుడిగలది. అధిపతికి సౌఖ్యనాశమునుజేయును-

౧ ఆసనావతి=రాతుకూర్చుండెడి స్థలమందు సుడిగలది. అధిపతికి మరణమును జేయును-

౧ త్రికావతి=వెనుపూసయందు సుడిగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును-

౧ జఘనావతి=వెన్నుపూసయొక్క వెనకభాగమందు సుడిగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమును జేయును-

౨ పుచ్చావతి=పాలమూలపాశ్వ=ములయందు సుడులుగలది. అధిపతికి పరదారనిమిత్తకమయిన నాశమును సంభవింపజేయును.

౧ గుదావతి=తొక క్రిందిభాగములయందు సుడిగలది. ఉదరరోగమునుజేయును-

౨ స్థూరావతి=వక్రస్థూల క్రిందిభాగములయందు సుడులుగలది. అధిపతితోఁగూడశస్త్రములచేత సంధింపబడును.

౨ బీజావతి=అండములయందు సుడులుగలది. అధిపతికి పుత్రశోకమును జేయును-

౨ కోకావతి=మేహానమందు సుడులుగలది. అధిపతికి కాయక్షేళమును పుత్రనాశముజేయును-

౨ భాసలావతి=గుడపాశ్వభాగములయందు సుడులుగలది. అధిపతికి కీడునుజేయును-

౨ స్థిగావతి=తొడలయందు సుడులుగలది. అధిపతికి యుద్ధమరణమునుజేయును-

౨ పాదాచర్య = కాశ్యపులుండు సుమలుగలది. అభిపతి

కి విశ్వరూపాశమును జేయును.

ఈశుప్తిస ౧౨౩ సుమలు చెప్పబడిన ప్రదేశములయందు
తొలగఁగ యుండెనేని అధికఫలమునిచ్చును. చెప్పబడి
న ప్రదేశమునకు పాశ్వభాగముల యందుండెనేని మ
ధ్యలమునిచ్చును. చెప్పబడిన ప్రదేశమునకు దిగువనుం
డెనేని దీనఫలమునిచ్చును.

సత్త్వప్రకరణము.

సత్త్వములు సాత్త్విక సత్త్వములును రాజసత్త్వ
ములును తామససత్త్వములును అని మూడు ప్రకారములు.

అందు సాత్త్విక సత్త్వములు ఏడు.

౧ బ్రహ్మసత్త్వము = కామమును క్రోధమును లేనిది.

౧ ఋషిసత్త్వము = మదమును మోహమును ద్వేష
మును లేనిది.

౧ ఇంద్రసత్త్వము = తేజోవైభవముకలది.

౧ కుబేరసత్త్వము = అటపాటలకు మిక్కిలి సంతసిం
డిది.

౧ యమసత్త్వము = మాయయును రాగమును మో
హమును లేనిది.

౧ గంధర్వసత్త్వము = సంగీత క్రియత్వమును సు
తచింతియును ప్రసన్నత్వమును కలది.

౧ వరుణసత్త్వము = శౌర్యమును శుచిత్వమును
లక్ష్మీయత్వమును కలది.

ఈయేడును ఉత్తమములు.

రాక్షససత్త్వములు అటు-

- ౧ రాక్షససత్త్వము = అధికాహారమును నిద్రాశుత్వమును కోపస్వభావమును కలది.
- ౧ అసురసత్త్వము = గర్వమును శౌర్యమును రాద్రస్యమును కలది.
- ౧ పీశాచసత్త్వము = ఆహారశక్తియును భయమును అశచిన్యమును కలది.
- ౧ పితృసత్త్వము = ఆహార బాహుళ్యమును దుర్బలస్వభావమును కలది.
- ౧ సర్పసత్త్వము = కోపస్వభావమును చంచలత్వమును భయమును కలది.
- ౧ పక్షిసత్త్వము = అధికాహారమును అశచిన్యమును చంచలత్వమును భయమును కలది.

ఈమూఱును మధ్యమములు.

తామససత్త్వములు మూడు.

- ౧ పశుసత్త్వము = ఆకలియును జడత్వమును అలస్యమును బలువును కలది.
- ౧ మత్స్యసత్త్వము = భయశీలత్వమును సంతతాహారస్వభావమును జలప్రియత్వమును కలది.
- ౧ వీరుత్సత్త్వము = జడత్వమును చింతాస్వభావమును నిద్రాశుత్వమును అలస్యమును కలది.

ఈమూడును అధమములు.

సత్త్వప్రకరణముసమాప్తము.

ఛాయా ప్రకరణము.

ఛాయ యనగా సూర్యునిని ఆకాశమునును గొప్ప వ్యాపించియుండెడి మేఘము భంగిని అశ్వశరీరమందున్న సకలలక్షణములనును ఆవరించి ప్రకాశించెడి కాంతి విశేషము.

అండుశబ్దచ్ఛాయలు మూడు

- ౧ పార్థివ = నానావర్ణములు కలిగి స్థిరమై నేత్రప్రియమై నిగనిగ మెఱయుచుండునది.
- ౨ ఆక్షేయ = బంగారమువలెనును పగడిమువలెనును ప్రకాశించునది
- ౩ వారుడి = నీలమేఘమువలెనును నల్లగలువవలెనును నిమగ్నోడకమువలెనును ప్రకాశించునది.

అశుభచ్ఛాయలు రెండు.

- ౧ వాయువి = చాంచల్యంబును పరుషత్వంబును కలది.
  - ౨ నాభసి = అల్పమై ఆకాశసమానమైనది.
- ఈరెండు ఛాయలునుగల గుఱ్ఱములు అన్నియులై బగురు.

అశుభలిక్షణములెన్నియున్నను మంచిఛాయగలిగిన జాత్యశ్వమయెనా ఆయనభయముచెల్లనైననుకలుగదు.

ఛాయా ప్రకరణము సమాప్తము.

గంధ ప్రకరణము.

అశ్వములు సుగంధియనియు దుగంధియనియును రెండు ప్రకారములు గలవి.

నేత్రములియందును కణములియందును ముఖమందును నాసాపుటములియందును చెమటయందును మాత్రపురీషములియందును, ఆజ్య (వేయి) గంధమువలెనయినను దుగ్ధ (సాలు) గంధమువలెనయినను గజమదగంధమువలెనయినను పుష్పగంధమువలెనయినను ఉన్నగంధముగలది సుగంధియనఁబడును - ఇదిశుభమయినది.

నేత్రములియందును కణములియందును ముఖమందును నాసాపుటములియందును చెమటయందును మాత్రపురీషములియందును మత్స్యగంధము వలెనయినను రుధిర (నెత్తురు) గంధమువలెనయినను శవ (పీనుగు) గంధమువలెనయినను మాకారగంధమువలెనయినను గర్భగంధమువలెనయినను వరాహ గంధమువలెనయినను సినక (కుక్క) గంధమువలెనయినను ఉన్నగంధముగలది దుర్బంధియనఁబడును - ఇది యశుభమైనది.

గంధప్రకరణముసమాప్తము.

స్వరప్రకరణము.

అశ్వములు సుస్వరములియును దుస్స్వరములియును రెండువిధములు.

వీణాధ్వనివలెనయినను, మృదంగధ్వనివలెనయినను దుండధ్వనివలెనయినను క్రౌంచధ్వనివలెనయినను మేఘధ్వనివలెనయినను పింహధ్వనివలెనయినను వ్యాఘ్రధ్వనివలెనయినను ఉన్ననైకిలింత గలది సుస్వరమనఁబడును - అధిపతికి శుభమునుజేయును.

భిన్నమై సూక్ష్మమై పరుషమై గద్గద్మై శిథిల

వలెనయినను భృజము వలెనయినను తెల్లని పుండ్రము మోనయందైనను ప్రోథమందైనను లలాటమందైనను కలది. ఇది అధిపతికి విజయమును జేయును.

౨ లలాటమండు చంద్రునివలెనయినను అర్ధశంక్రు ని వలెనయినను మణి వలెనయినను మొగ్గ వలెనయినను వజ్రము వలెనయినను పుండ్రము కలది. అధిపతిని విజయము గలతానిని గానును సమస్తమంగళములకును అన్నభూమియైనతాని గానును జేయును.

దుష్టుండ్రములు అయిదు.

౧ తెల్లనివర్ణమైనను అస్యవర్ణమైనను శరీరమండు కల్పిత తెల్లని వర్ణముకంటె అస్యమయ్యుతవిషమమయ్యును శిష్టమయ్యును విరిగి పోయిన చట్టి వలెనయినను సంకెల వలెనయినను పాశము వలెనయినను అడ్డుగానయినను పుండ్రము ప్రోథమందయినను లలాటమందయినను కలది. ఇది అధిపతికి అశుభమునుజేయును.

౨ నీలలోమవత్పుండ్రీ=నల్లని తెంట్టుకలు మధ్యమండుగల తెల్లని పుండ్రము కలది.

౩ రక్తలోమవత్పుండ్రీ=యెఱ్ఱని రోమములు మధ్యమండుగల తెల్లని పుండ్రము కలది.

౪ పిశంగలోమవత్పుండ్రీ=పచ్చని రోమములు మధ్యమండుగల తెల్లని పుండ్రము కలది.

౫ పిశంగ రేఖావత్పుండ్రీ=పచ్చని చారలుమీదగల నీ పుండ్రము కలది.

పొండ్ర ప్రకరణము సమాప్తము.

శ్రుత్వప్రకరణము.

శ్రుత్వము లనగా అశ్వముల యొక్క సర్వావయవముల యందు నున్న నానా వర్ణపు చుక్కలు.

శ్రుత్వగుణములు.

- ౧ కనకపుష్పి = పచ్చని చుక్కలు గలది. ఇది శ్రేష్ఠము.
- ౨ శ్వేతపుష్పి = తెల్లని చుక్కలు గలది. అధిపతికి శుభమును జేయును.
- ౩ శుభావర్త ప్రదేశగత శోణపుష్పి = శుభావర్తములుండెడి స్థలములయందు యెర్రని చుక్కలుగలది. అధిపతికి శుభమును జేయును.

శ్రుత్వదోషములు.

- ౧ కపిలపుష్పి = కపిలవర్ణపు చుక్కలు గలది. అధిపతిని సకంఠజేయును.
- ౨ శుభావర్తస్య దేశగతశోణపుష్పి = శుభావర్తములు లేని ప్రదేశముల యందు ఎఱ్ఱని శ్రుత్వములు గలది. అధిపతికి అశుభమును జేయును.

తెల్లనిగుట్టమునకు వీవున నెఱ్ఱని మర్చి యుండనేని అధిపతికి యశము అగునట్లు జేయును.

శ్రుత్వప్రకరణము సమాప్తము.

వయోపరిమాణ ప్రకరణము.

వ్యంజనములనుపట్టి వయస్సుని నిర్ణయింపఁబడును. వ్యంజనము లనునవి ఆయిదు సంవత్సరములకు రయితాననుచుండునవి యందు కలిగిడి విశేషములు. అవి గొ

౧ కృష్ణము = నలుపు-

౨ హరిఃము = పసుపు గలిసిన తెలుపు-

౩ సిగ్గము = నేలుపు-

౪ కాదము = గాఢవర్ణము-

౫ మణిక = ఈగవన్నె.

౬ శంఖము = చంద్రావృత్తి-

౭ ఉలుఖలము = గాడిబడుట-

౮ చలవము = ధోగుట.

౯ పతివము = పడుట.

ఈ నవ వ్యంజనములును జరిగెడి శ్రవము—మొదటిదగు కృష్ణవ్యంజనము మునీపండ్లయందు పుట్టిన యొడగు సిగ్గ, సువత్సరము అదే వడిమి కాదు పండ్లయందు పుట్టిన యొడగు మజ్జియొక సువత్సరము అదే కడివటి రండు పండ్లయందును పుట్టిన యొడగు మణిక సువత్సరము—ఈ ప్రకారముగా వ్యంజన మొకటి మాడు సువత్సరములు జరుగును. ఈ ప్రకారమొకటి వ్యంజనమువకును జరుగును—ఇట్లు వ్యంజన మొకటికి మాడు సువత్సరములును వ్యంజనములును మిగిలిపోయినవి సువత్సరములు జరుగవలసి యును, ఇవియును మొదల అయి దుసంవత్సరములును కూడితే ముప్పది కాదు సువత్సరము లగును. ఇట్లు అశ్వయుని వలెనున్న సీత యింప వలెను.

అశ్వయుని కలకంఠములన్నియును నలువది-అండు. ౧౨, మిదల జెప్పఁబడిన వ్యంజనములను ఆశ్రయములయిన దంతములు-అండు మీది వరుసను ఆశ్రయ క్రిందివరుసను జేయు.

దంష్ట్రాంగరములు అనగా కోరలు నాలుక.

హేనుజములు అనగా నవలెడిపండ్లు ఇరువది యిరువది.

వయికి పరిమాణ ప్రకరణము

సమాప్తము

మహానోష ప్రకరణము.

దంతదోషములు.

- ౧ అసితదంతి = నల్లనిపండ్లు కలది. సంపన్నాశముం జేయును.
- ౨ విషమదంతి = పంక్తి చక్కగా సుందర లోపలిక యినను పిలువరి కయినను ఒరిగిన పండ్లు కలది. పుత్ర శోకమును జేయును.
- ౩ మిశ్రదంతి = చివ్వువంటి పండ్లు కలది. అధిపతిని తుత్తి పాసలశ్చత వాధలు పొందఁ జేయును.
- ౪ హీనదంతి = నలుబది దంతములకు తక్కువయిన దంతములు కలది. అధిపతిని సంతాన హీనునిగా నశింపఁ జేయును. మిత్రభయమును శత్రువృద్ధినిం జేయునని కొందఱుండును.
- ౫ అతికదంతి = నలుబదిదంతములకన్న నెక్కుడు దంత ములు కలది. ప్రజలతోవిభుని గూడ జనుసేవీను చూడ ననఁచును.
- ౬ పుష్టిపల్ల కలది. సంపన్నాశముం జేయును.
- ౭ కరాళదంతి = క్రింది పండ్లు వరుస నయినను మీది పండ్లు వరుసనయినను పొడవు కల దంతము కలది. కులక్షయమును జేయును.

౯ వికారాదంతి = గోవులదంతములవంటిపండ్లయినను మనుష్యులదంతములవంటిపండ్లయినను కలది. కులక్షయమును జేయును.

౯ దంతార్థము = ఎడ రెండగానన్న పండ్లు కలది. కులక్షయమును జేయును.

౧౦ మూలదంతి = పండ్లన్నియు వచ్చివాని మొదట తలు పండ్లు గలది. కులక్షయమును జేయును.

౧౧ సారమయదంతి = శనక దంతములవంటిపండ్లు గలది. అశుభమును జేయును.

౧౨ సూకరదంతి = పండి పండ్లవంటి పండ్లు గలది. అశుభమును జేయును.

౧౩ బిడాలదంతి = పిల్లిపండ్లవంటి పండ్లు గలది. అశుభమును జేయును.

౧౪ రూథదంతి = పండ్లూడవలసిన కాలమందు దోదని పండ్లు కలది. అధిపతికి మరణమును జేయును.

౧౫ జాతదంతి = పుట్టి నప్పుడు దంతములతో గూడ పుట్టునది. అధిపతికి అశుభమును జేయును.

౧౬ జాతదంత్రము = పుట్టినప్పుడు కోరలు కలిగి పుట్టునది, అధిపతికి అశుభమును జేయును.

అండదోహములు.

౧ ఇంద్రవృద్ధి = అయిదు సంవత్సరములయినను అండములు మొలవక సురత రేమగృతలేకుండ నున్నది. తానును నశించును. అధిపతిని నశింపజేయును.

౨ ఏకాండి = ఒక్క యండము కలది. పుత్ర సహితముగా అధిపతిని నశింపజేయును.

౩ క్రొండి = మూడు అండములు గలది. పుత్రసహిత

ముగా అధిపతిని సశింపఁ జేయును-

౪ వివిధవర్ణాండి=నానావర్ణములు గల అండములు
గలది. అధిపతి వ్రత మిశ్రులను సశింపఁజేయును-

౫ లంకాండి=మిక్కిలిగా వ్రేలుచున్న అండములు గ
లది. అధిపతి కొతుకమును హరించును-

౬ లోమకాండి=మిక్కిలి వెంట్రుకలు గల అండము
లు గలది. అధిపతి కొతుకమును హరించును-

౭ మార్జానాండి=పిల్ల అండములవంటి అండములు గల
ది. అధిపతికి అపజయమును జేయును-

౮ మర్కటాండి=కోతి అండములవంటి అండములు గల
ది. అధిపతికి అపజయమును జేయును.

౯ కాశాండి=వుట్టఁగావుట్టి న అండములు గలది.
ధిపతికి గృహదాహమును జేయును-

కేశదోషములు

౧ జటామిశ్రకేశి=జడలు కట్టిన వెంట్రుకలు గలది-

౨ నీమంతకేశి=పావిత్రతోఁ గూడిన వెంట్రుకలు గల
ది-

౩ ముంజకేశి=ఘజం వెంట్రుకలు గలది-

ఈమూఁడును అధిపతికి సుఖనాశమును జేయును-

౪ హీనకేశి=కేశములు లేకుండ వుట్టినది-

౫ హీనపుచ్ఛి=తోక మిక్కిలిసన్నముగా నున్నది-

ఈరెండును (౪-౫) అధిపతిని సంతానహాన్యని జేయును-

౬ లోమశోష్ణి=ఓష్ణమందు కఠినమైనలోమపుంజము
కలది. అధిపతిని సశింపఁజేయును.

వర్ణదోషములు.

- ౧ కృష్ణశీర్షిక=నల్లని శీరస్సు కలది.
 ౨ కృష్ణప్రోథ=నల్లని ప్రోథము కలది.
 ౩ కృష్ణస్వ=నల్లని పలుకులు గలది.
 ౪ కృష్ణధరి=నల్లని అధోష్ఠము గలది.
 ౫ కృష్ణదరి=నల్లని కడుపు గలది.
 ౬ కృష్ణజేహ=నల్లని జేహనము గలది.
 ౭ కృష్ణలాఘ=నల్లని దన్నుడులు గలది.
 ౮ కృష్ణజిహ్వ=నల్లని నాలుక కలది.

ఈ యెనిమిది యొక అధిపతికిని తమకును యుక్తమరణమును జేయును.

౯ భిన్న శిరోహాలవర్ణి=శరీర మందంతట నొక్కవర్ణమున శిరోహాలములందు మఱియొక వర్ణమును గలది. అధిపతికి మరణమును జేయును.

౧౦ దీప్తపుచ్చి=శరీరమందంతట తెల్లని వర్ణమున తొకకొనను మఱియొక వర్ణమును కలది. అధిపతికి కొడుక నాశమును జేయును.

౧౧ త్రిసవి=తెల్లని శరీరమును నల్లనగు మెడయును న్న శిరస్సును గలది. అధిపతి ధనము సంపాదించి సశంపం జేయును.

౧౨ నీలవ్రీవి=శరీరమందంతట తెల్లని వర్ణమును కంతమందు నల్లని వర్ణమును గలది. అధిపతియొక్క ధనమును కీర్తినిని సశంపం జేయును.

౧౩ ముసలి=మూడు కాళ్ళయందు తెల్లని వర్ణమును ఒక్క పాదమందు అన్యవర్ణమును గలది.

౧౪ విషమపాద=ఒక్క పాదమందు తెల్లని వర్ణము

ను అన్యపాదములయందు అన్యవర్ణమును గలది-
ఈరెండును (౧౩-౧౪) అధిపతికి అనుభమును జే-
యును-నుడుటచుక్క యుండెనా ఈదోషము క-
లుగదు.

- ౧౫ అవఘటము = పులివలె నానావర్ణములుగలది- అ-
దిమిక్కిలి కీడునుజేయునుగాన అధిపతి తనదేశము
నదానిని ఉంచక పరిహరింపవలయును.

ప్రసవదోషములు.

- ౧ యమశస్రసూతము = కవగాపుట్టినది-
౨ ద్వివాకాతము = పగలుపుట్టినది-
ఈరెండును అధిపతియింటిని దహింపజేయుచుగను
క దీనినిదానము చేయవలయును.

ఆవర్తదోషములు.

- ౧ కసుదావర్తి = మూపురమందు సుడిగలది- అధిపతికి
సౌఖ్యనాశమునుజేయును-
౨ కాకసావర్తి = జత్రుదేశములయందునుడులుగలది.
అధిపతికి యుద్ధమరణమునుజేయును.
౩ జాన్వావర్తి = మోకాళ్లమీద సుడులుగలది. ఈగు-
ట్టముకాలలో సున్నయెడను అధిపతికిరోగవేదనను
జేయును-
౪ కక్షావర్తి = కక్షములయందు సుడులుగలది- శత్రు
పులవలన వేదన, చోరవేదన, రాజ్యభ్రష్టత్వ
ము, వీనినిజేయును- దీనిమీద నెక్కినచో శోకా-
నలదగ్గుండగును.
౫ హృదయావర్తి = హృదయమందు సుడిగలది. అధి-

పతికి అశుభమున్న జేయును.

- ౬ ధ్రువహీనము = దశ ధ్రువములలో నే దైనను ఒక్క ధ్రువము తక్కువగాఁగలది. ఈగుట్టము అధిపతికి అశుభమును జేయును. తాను అల్పమైన ఆయుదాఁ యము కలదౌను.

జిహ్వాదోషములు-

- ౧ గోజిహ్వి = ఆవునాలుకవంటి నాలుకకలది. అధిపతికి రోగములను జేయును.
- ౨ అహిజిహ్వి = పామునాలుకవంటినాలుకకలది. అధిపతికి అశుభమును జేయును.

సామాన్యదోషములు.

- ౧ ఖరసారము = గర్దభము ఆకృతివంటి ఆకృతి యయినను దానివర్ణమువంటి వర్ణమయినను దానిస్వరమువంటి స్వరమయిననుకలది. అధిపతికి పుత్రమిత్రహానిని జేయును.
- ౨ నలుంసకము = మృదువైన ఉత్థానములేని మేధముగలది. అధిపతికులక్షయమును జేయును.
- ౩ స్తని = మూత్రకోశ పార్శ్వమందు స్తనాకారదీర్ఘ చర్మవిశేషముగలది. అధిపతిని నశింపజేయును గనుక దీనిని స్వదేశమున నుండనియఁ గూడదు.
- ౪ మస్తకహీనము = చిన్నతలకలది. అయిదుసంవత్సరములలో తాను మృతిబొందును. బ్రతికెనా అధిపతిని అతనికులమును నశింపజేయును.
- ౫ మార్జాలకర్ణి = పిల్లిచెవులవంటి చెవులుగలది. అశుభమును జేయును.

౬ దీనముఖి = చిన్నబోయియుండెడి ముఖము కల
ది. ఇది అల్పాయువును.

ఇది శ్రీపరవత్త శ్రీనివాసాచార్యులయ్యవారలు గారితే
రచించబడిన
హయలిక్షణసారము.

విశాఖపట్టణము
చెంగల్వరాయని పేటలోనున్న
ఆషాఢముద్రాశాలలో
పూర్వము
ముద్రింపఁబడిన గ్రంథములు
సంస్కృతము.

సు.అ.పై.

కె.ఎం.ఎ.లఘుశబ్దా క్థపర్వస్వమునందు మొదటిభాగము.
దీనిలో ఆచారము ఆదిగాఁగఁగల్గు ములన్నియు
నుండును Demy 4 to 412 pages bound
E.ఎం.ఎ. డిటో ... .. unbound.
ఈగ్రంథము (Sanskrit Encyclopedic
Lexicon)

సంస్కృతభాషలోనియన్నిశబ్దములు వానియ
ర్థములు, విగ్రహములు, పర్యాయములు, భా
షాంతరసామములు, శబ్దవ్యాకరణచ్చష్టా నిరు
త్తజ్యోతిష కల్పశూర్వోత్తరమిమాంసా న్యాయ
యైవేషిక పాఠశ్చల వైద్యసంగీత ధనుర్వి
ద్యార్థ కాస్త్రపురాణేతి హాసాది విషయంబు
లు, వీనినన్నిటినిఁ దలియఁజేయును. గ్రంథము
నుచూచినవైనమఱివికేవలములులేరియును. ఇది
మహామహాపాఠ్యాయ శ్రీపరవస్తు వేంకట
రంగాచార్యులయ్యవారలుఁ గాఁగితే తదియిం

రు-అ-పై

పరిచిపది-

- ౧-౨- శ్రీధావ్యములో ప్రథమ ప్రకరణము-శ్రీధరవద్రా
మనుజాచార్యచిరచితబ్రహ్మసూత్రధావ్యము-
శ్రీనిరత ప్రకాశకాచార్యచిరచిత ప్రతప్రదీపికా
ఖ్యవ్యాఖ్యతోగూడ 8 vo. 144 pages.
- ౦-౧౨-౦ ఆర్యాసస్తోత్రము ఇదిశృంగార రసప్రధానంబు
గుణావ్యము. శ్రీగోవర్ధనపండిత విరచితము-అ
వతరణికలతోనున్నది ... 8vo. 79pages.
- ౦-౯-౦ ప్రియదర్శనశ్రీధావకమహాకవిచేరచియింపబడిన
నాటిక- శ్రీపరవస్తుశ్రీనివాసజగన్నాథస్వామి
అయ్యవారలుగారిచేరచియింపబడినఅదర్శ
జనువ్యాఖ్యతోగూర్పబడినది-...12 mo 102
- ౦-౧౧-౦ విక్రమోద్భవశతకము-భార్యసమేతము-12mo118
- ౦-౧౨-౦ మూలవి శాస్త్రము-వేమభూపాలవిరచితవ్యా
ఖ్యానపహితము- ... 12mo 173.
- 2-౪-౦ కావ్యదర్శనము-సంపూర్ణము12 mo628pages
కవిప్రబలమయిన యలంకారశాస్త్రగ్రంథము-
మూలశ్లోకములురువ్యాఖ్యయు శ్రీరాజమాదామ
జిదీక్షితునిచేరచియింపబడెను- కావ్యప్రకాశ
కకువిస్మరవ్యాఖ్యనాడగయుండును-
- ౦-౯-౦ సిద్ధాంతకాముదీ సంతిపంచకము- తత్త్వబోధిని
యనువ్యాఖ్యతోగూర్పబడినది 12mo 106.
- ౧-౦-౦ సరిధావేండుశ్లోకము- రాఘవేంద్రాచార్యచిర
చిత ప్రపథగాఖ్యవ్యాఖ్యతో 12 mo 173.
- ౦-౨-౦ మధురానాథీయపంచలక్షణి-మూలముతో12mo18,

రు-అ-కె-

౧-౨-౦౫ గడికియచతుర్థ శతాబ్ది-మూలము 12mo 93

౦-౧౦-౦ వేదాంత సారము- శ్రీభగవద్గ్రాహణ చార్య
విరచితబ్రహ్మసూత్రవృత్తి... 12 mo. 119

౧-౦-౦ గణువంశము-౧౧వ శతాబ్ది మొదలు ౧౨వ శతాబ్ది ములు-

౨-౬-౦ జైమినీయ న్యాయములు- ఇది పూర్వమిమాంసా
శాస్త్రమును సంపూర్ణముగా బోధించుచు-మూల
శ్లోకములును వ్యాఖ్యయు శ్రీమాధిపాచార్యుల చేత
రచియింపబడినవి- అధ్యాయ- పాదపటకు-
12 mo. 457.

౦-౨-౦ ఆపదేవీయమ కేతుమిమాంసా న్యాయ ప్రకాశము
ఇది మిమాంసా శాస్త్రమునందు సామాన్యజ్ఞా
నమును బాగుగా పుష్టిచుచు... 16 mo. 130.

౦-౨-౦ గణువంశము ౬-౦-౨, ౯-౧౦ - శతాబ్ది ములు
మూలము... 16 mo. 61.

౦-౫-౦ పండితరాజ శతకములు రెను పయిగ శ్లోకము
లు రెని ను—అయిదు శతకములను సంపాదిం
చి దానిలో నున్న భిత్తములను త్రోయగా నేర్పడి
నవి- కర్తవ్యముగ న్నాథ పండితరాజు- శ్రీపరవ
స్తురామానుజాచార్యులయ్యవారలుగాదు న
చియించిన వీనితెనుగులో ప్రస్తుతము దొరక
నకొన్ని పద్యములును ముద్రింపబడినవి- ఇవి
ప్రస్తావనముగమురు. ... 16 mo. 88pages

౦-౨-౦ తర్కసంప్రదాము... 12 mo. 14.

౦-౨-౦ దీపిక-ఇది తర్క-సంప్రదానాభ్యాసము 16 mo 58.

తెనుగు.

హిందూజనులచుకములను తెనుగుభాషతో

తెలియఁజేయుసంగ్రహములు

అక్షరాలు   పేజీలు   అక్షరాలు   పేజీలు

౨	ఈశ్వరస్తోత్రసంగ్రహము	18	ఈశ్వరసంగ్రహము	12
౧	బాలపాఠ్యపదవాదము	8	గుణసంగ్రహము	12
౧	ఆహారమతపదవాదము	14	ముక్తిసంగ్రహము	20
౧	ఆహారమతసంగ్రహము	6	అలంకారసంగ్రహము	20
౧	అనతారసంగ్రహము	9	స్మృతిసంగ్రహము	15
౧	స్మృతిసంగ్రహము	1	కర్మసంగ్రహము	16
౧	ధర్మసంగ్రహము	10	విద్యాసంగ్రహము	8
౧	జన్మసంగ్రహము	5	దేవతాసంగ్రహము	16
౧	వర్ణసంగ్రహము	16	వివాహసంగ్రహము	19
౧	స్మృత్యాగసంగ్రహము	16	కాలసంగ్రహము	16
౧	వేదసంగ్రహము	16	ముక్తిమార్గసంగ్రహము	8
౧	కాళాసంగ్రహము	6	ప్రాకృత్యసంగ్రహము	32
౧	అర్థసంగ్రహము	16	రహస్యసంగ్రహము	35

౪-౦ శ్రీనివాసలక్ష్మణము- మూలము   సీసపద్యము
 లుసుదాహరణములతోపకయును- ఇదిపూర్ణ
 ముగాగణములను యతిప్రాసములను పద్యలక్ష
 ణములనుదెలుపును.

౦-౯ మహాపాతకపురకథ- ఇదిభట్టి విక్రమార్కులకథ-2
 కవచస కావ్యముగాఁజేయబడినది-16 mo. 12
 ౧-౦ పరమానంద శిష్యకథ- ఇదిఅవివేకవ్యాపారములను

తెలుగు

చతుర్థాశ్రమముగఁ జేయుటకు. - 12 mo. 14
ఈ ౨౯ గ్రంథములును తస్మాదామహాపా
థ్యానాదిరచితములు.

౨-౧. స్త్రీవివ్యాసమర్థవము - ఇది శ్రీపరవస్తుశ్రీనివా
సాచార్యుల వ్యాసారణుఁగారి పుత్రికయగు శ్రీ
రంగమ్మగారిచే రచింపఁబడినది 16 mo 24

ద్రమిడముతోఁగూడిన తెలుగు

౨-౨. ప్రాబోధిక గాథాత్రిశదవ్యాఖ్యానము - ఇది
చూడిక్కొడుత్తనాచ్చయ్యారచెడి జేయఁబడిన
తిరుప్పవైయను ద్రమిడ పద్యములయొక్కతె
నగువ్యాఖ్యానము. ఇది శ్రీపరవస్తు వెంకట
రంగాచార్యుల వ్యాసారణుఁగారిచే రచియిం
పఁబడినది. 16 mo- 173

౨-౩. తిరుప్పల్లాదుకెనగు స్రవపదటీక. 16 mo. 24

ఇంగ్లీష్ తోఁగూడిన తెలుగు

౨-౪. చాలప్రాజ్ఞసంవాదము ...A dialogue
between a boy and a pundit
ఇది గాంధూమతములోఁ బిల్లవాండుకెలిసికొన
వలసివచ్చునశములప తెలియఁజేయును.

ద్రమిడము-

౨-౫. పెరియతిరుముడియడైవు. శ్రీవైష్ణవమతగురువు
తైనకట్టశారులు పూర్వాచార్యులునీరివంశగో

హ.అ.ప్ర.

యంబియన్ వా- తివరవస్తు ప్రసాద బక
నాకపావ్యుయ్యవారబుగారిక రచించె
డినది- మంచికాగితములహదము ద్రింపబడినది
Demy 8vo Pages 438.

౧-౦-౦ డిటో కెంచుకనది.

తెనుగు.

౦-౨-౦ ఆంధ్రభాషాభాషామ- మాలమటికేరనకవి
తేరచించెడిన ప్రాచీన పద్యరూపాంధ్రవ్యా
కరణము- నర్మయధర్మముకన్నను నాడెనది
ప్రాచీనమనికొండజిత్వర్యము Foolscap
8vo Pages.

౦-౪-౦ ఆంధ్రనిఘంటువత్సము- దీనిలో సాంబని
మంజున, ఆంధ్రరత్నాకరము, ఆంధ్రనామశేష
ము, ఆంధ్రనామసంగ్రహము అనునిఘంటువ
కలు- మంచికాగితములహదము ద్రింపబడినది.
పర్యాయముల్ని టిటి ఆంధ్రనిఘంటువ
న్నది. Demy 12mo Pages 123.

౧-౧-౦ ఆంధ్రప్రభావ్యములో మొదటిభాగము- ఇది శ్రీ
మద్రాసునాటిభావ్యముతోక్క తెనుగువ్యాఖ్య
(Translation) ప్రవరవస్తు ప్రసాద బక
నాకపావ్యుయ్యవారబుగారిక రచించెడి
నది- దీనిలోనివరింపబడిన యంబియన్ వా
లలోభముగానికరణము నాడెడిదెంచుకనది.

హ-మ-ష-

కాగరము అక్షరములు. వర్ణసమతావ:.. తెను
గు అక్షరములతోఁజూడఁబడినవి. నా
గరము నేర్పకొనువారికిఁ బహుపఠముగ గరములు.

ఇంగ్లీషులో చూడిన సంస్కృతము -

విశ్రాంతి - విమలాద్యక్షః. ఇది శ్రీపరవస్తు
ప్రతిబాధకవాక్యసూత్రం అయినట్లుగా భావించాలి.
ఇది చివరి వచనం. ఇది చివరి వచనం.

Foolscap 8vo Pages 21.

వారి మరణాన్ని గురించి తెలుసుకోవడానికి

రాతిప్రాజ్ఞ సంహితము - ఇది హిందూ మతమున
తెలియగోరదీపాలులను హిందూ మత ప్రవేశము
ను గలుగఁజేయును.

మూర్తిని పరిపూర్ణముగా గ్రహించుట

అంశభాష్యము. తెనుగుభాషను కవియనునది నేను
మిత్రునితోను గొప్పది. సంస్కృతమునకు లోను

(౪)

శక్తకోశమేటి దోతెనుగునకిదియట్టిది. అమరకోశమున
 కువలెనే కాండములు వర్ణములు అన్నియునుకలవు.
 నిలో త్రియావర్ణ మొకటి అధికము

భట్ట భాస్కరీయము. భక్తమాస్కరీయమ్. తెల్లరీయేపని
 చ్చావ్యము. ఇది విద్యారణ్య భావ్యముకన్నను చా
 పాచీనము.

యేగసారము. యేగపాదంజలమునకు తేనుగుటిక- దీ
 లో, భోజదేవవృత్తి, యేగసూత్రమణిప్రభ, యేగక
 వ్యము, యేగవాదస్పర్శము, యేగయాజ్ఞావల్క్య
 ము, యేగవాసీశ్వము, వీనిలోని విశేషము అన్నియు
 వ్రాయఁబడియుండును.

ఇది వీనిలో నాగరలిపితోఁగూడ నాకునీడేశము చేయఁ
 దినగ్రంథములు, సంస్కృతము నంతయును నాగరలిపి
 ముద్రింపఁబడియున్న గ్రంథములని యెఱుంగవలయును.

ఈయార్షముద్రాశాలలో ముద్రిపఁబడిన గ్రంథము
 ను కావలయువారలు ఆఱుముద్రాశాల ప్రొ.ప్రెటరు.
 రైన శ్రీపరవస్తు శ్రీనివాసజగన్నాథస్వామి అయ్యవారి
 గారి వేరవ్రాసికెప్పించి కొనవలయును.

వ్యాఖ్యానేయేదిగ గానూద గ్రంథములు పంపఁబడునె
 రుం=ం=ంలకు అధిక మైన క్రయముగల పుస్తక
 మొత్తము రెణిస్టర్ వ్యాఖ్యానేయేదిగ పోస్తునపం
 బడును.

